

njegova metodičnost. Pišući o svojim profesionalnim putevima, historičari su se neizbježno osvrtni i na trendove u historiografiji, pa je tako profesorica Živaković Kerže ustanovila pomanjkanje interesa za gospodarsku povijest, a profesorica Kolar uočila je u suvremenoj historiografiji pomanjkanje produkcije sinteza. Studenti koji budu čitali ovaj zbornik ipak će najbolje upamtiti perpetuirani poziv njegovih autora mladim historičarima da nikada ne izgube iz vida ključnu važnost izvora u historiji ili, da parafraziram profesora Moačanina, da ne gube previše vremena na Clifforda Geertza, nego da se suoče s izvorima.

U svojoj ego-historiji profesor Marin nabrojio je nekoliko specifičnih okolnosti koje su odigrale presudnu ulogu u njegovoj profesionalnoj formaciji, a bez kojih smatra da bi mu život krenuo sasvim drugim putem, pa se tako pitao bi li ikada postao arheolog da kao gimnazijalac, poučen očevim primjerom, nije pohađao tečaj za turističkoga vodiča. Profesorica Kolar, kako sama priznaje, možda nikada ne bi počela pisati znanstvene radove da ju na to odrješito nije potaknuo direktor Instituta za historiju radničkog pokreta Franjo Tuđman, a s druge pak strane njezina buduća studentica profesorica Živaković Kerže možda nikada ne bi doktorirala da je slušala zloguke proroke koji su joj predviđali osmogodišnji put do obrane doktorske disertacije. Možda ovaj zbornik ne bi spominjao ime profesora Nenada Moačanina da Jaroslav Šidak njegova oca nije zabrinuto pitao ima li on uopće predilekcije za historiju, a možda ni profesor Zdenko Radelić ne bi postao historičar da kao dječak nije slušao priče starijih o precima i dogodovštine iz partizana. Jedna je od osnovnih misli koje nam poručuju ego-historije ovoga zbornika da je profesionalni put sastavni dio životnoga puta i da je kao takav rijetko unison, pravocrtan i potpuno predvidiv. Historiografske produkcije junaka zbornika bile su uvjetovane kolopletom što olakotnih, što otegotnih okolnosti. Ipak, svi su autori

producirali zavidne bibliografije, i to češće unatoč nego u skladu s okolnostima. Najveći je stoga doprinos zbornika poruka da su velika znanstvena, tj. historiografska ostvarenja moguća i da se upornošću, ustrajnošću, skromnošću, gajenjem zdravih međuljudskih odnosa i prije svega radom može do tih velikih ostvarenja doći i unatoč ma kakvim okolnostima jer, kako navodi profesorica Matijević Sokol: „Voda uvijek nađe svoj put.”

Jakov Blagojević

***Anali Zavoda za povijesne znanosti
Hrvatske akademije znanosti i
umjetnosti u Dubrovniku 59 (2021),
349 stranica***

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku objavio je 2021. novo izdanje časopisa *Anali*. Ovaj broj donosi deset izvornih znanstvenih članaka i osam prikaza, a *In memoriam* je posvećen dubrovačkom povjesničaru Bariši Krekiću.

Prvi među znanstvenim radovima koje ovaj broj časopisa predstavlja članak je Vesne Miović *Dragomano nostro della Porta: dragomani Porte u službi Dubrovčana (15. i 16. stoljeće)* (9-38). U radu se opisuje djelatnost „poklisara harača”, koji su pomoću prevodilačkih aktivnosti dragomana Porte tijekom kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka održavali diplomatske odnose između Dubrovačke Republike i Osmanskoga Carstva. Članak kronološki donosi imena svih važnih dragomana do 1709. koji su štitili dubrovačke interese te izlaže njihove specifične zahtjeve prilikom darivanja, točnije plaćanja, nakon obavljene službe. Kako Dubrovčani nisu imali svoje prevodioce od vremena sultana Murata II. do sredine 16. stoljeća, europski poliglotti imali su ključnu ulogu za uspostavu komunikacije sa sultanom ili njegovim dužnosnicima. Ujedno,

zbog velikoga broja sačuvanih sultanovih fermana pohranjenih u Državnom arhivu u Dubrovniku, financijske, zakonodavne i diplomatske regulative mogu biti detaljno istražene. Rad je zaokružen kratkim osvrtom na djelatnost svih dragomana unutar ili izvan granica Republike. Slijedi članak Kristiana Paskojevića *Paleografska raščlamba ćirilične rukopisne knjige iz knjižnice Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* (39-68). U središtu istraživanja je ćirilična rukopisna knjiga pronađena u zbirci povjesničara i etnologa Vida Vuletića Vukasovića u knjižnici Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku. U članku se detaljno analiziraju paleografske karakteristike rukopisa, za koji autor predlaže da nosi naslov *Služabnik iz Zbirke Vida Vuletića Vukasovića*. Ostavljajući otvoreno pitanje mjesta nastanka, autor na temelju provedene analize rukopis vremenski smješta u drugu polovinu 15. i prvu polovinu 16. stoljeća. Tanja Trška u trećem članku, *Marino Vidra u Toskani u jesen 1565. godine* (69-80), opisuje boravak Marina Držića u Toskani u potkraj njegova života. Iskazuje se da manjak izvora vezanih uz popularno zvanog Vidru (Marina Držića) povjesničarima otežava opis detalja iz života poznatoga dubrovačkog dramatičara. Rad je podijeljen u tri tematska dijela, od kojih je najupečatljiviji onaj koji opisuje odnos nekadašnjega dubrovačkog nadbiskupa Lodovica Beccadellija i Držića. Iako se njihova korespondencija u razdobljima Beccadellijeva boravka u Dubrovniku ne prikazuje u članku, rad analizira pismo upućeno iz Beccadellijeva dvora u Toskani Ivanu Marinovu Gondoli preko kojega se šturo doznaje o Držićevu boravku u Toskani krajem ljeta 1565. U drugom dijelu rada opisuju se događaji iz 1566., odnosno godine nesuglasica između Držića i Cosima I. de' Medicija. Rad je zaokružen analizom nadimka Vidra, kako je Marin Držić bio naslovljen u Beccadellijevu pismu. Ujedno autorica iznosi nekoliko teorija i pretpostavki o nastanku nadimka. Mletačka i dubrovačka borba za monopol na Jadranskom moru bila je tijekom srednjega

i novoga vijeka neumoljiva. Tako je povremeno znalo doći do manjih sukoba, od kojih je jedan opisan u članku Lovre Kunčevića O „drskosti” *Dubrovačana: mletačko-dubrovački sukob u ljeto 1630. godine* (81-114). Članak u tri cjeline prikazuje pristrana dubrovačka i venecijanska viđenja sukoba iz kojih su izniknule nesuglasice među tim državama. Na temelju izvještaja kapetana kretske straže Giovannija Battiste Grimanija iz Državnoga arhiva u Veneciji i četiriju pisama dubrovačkoga Senata autor opisuje sukob između Venecije i Dubrovnika koji se zbio u ljeto 1630. godine. U središnjem dijelu rada opisuju se reakcije na taj događaj, odnosno proturječna izvješća mletačke i dubrovačke strane. U završnom dijelu članak se fokusira na prikaz razlika u svjedočanstvima dviju država te na opis „lokrumske krize”. U prilogu se nalazi prijepis Grimanijeva izvještaja. Hagiografska religiozna poema posvećena dominikanki i mističarki svetoj Katarini Sijenskoj tema je rada Ivane Brković *Sveta ljubav Svete Katarine u mističnom spjevu Junija Palmotića* (115-136). Spjev se kao dio Palmotićeve opusa promatra u kontekstu njegovanja i širenja kulta sv. Katarine na dubrovačkom području. S druge strane, iz perspektive književne historiografije propitkuje se vrijednost i mjesto ovoga spjeva u skladu s glavnim tendencijama razvoja dubrovačke barokne književnosti. Irena Ipišić u članku *Vlasnička struktura i društveni odnosi na otoku Lastovu prema katastiku iz 1660. godine* (137-168) bavi se aspektom vlasništva, društvenih odnosa te gospodarskoga napredovanja otoka Lastova. Kao temeljni izvor koristi katastik otoka Lastova iz 1660., koji se čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Autorica preko zapisa iz katastika prikazuje vlasništvo, vlasničku strukturu, površinu posjeda i porezne obveze Lastovaca. Na kraju rada u prilogu se nalazi popis poreznih obveza svih stanovnika otoka izraženih u dukatima, grošima i folarima. Sedmi članak u časopisu pod nazivom *Ostati ili otići: Francuzi u Dubrovniku početkom 19. stoljeća* (169-204) djelo je Ariane Vi-

olić-Koprivec. Autorica na temelju podataka iz matičnih knjiga, genealoške baze akademika Nenada Vekarića, popisa stranaca u Dubrovniku iz 1815., nedovršenoga popisa iz 1816. i cjelokupnoga popisa iz 1817. prikazuje i analizira prisutnost pojedinaca francuskoga, ali i drugoga stranog podrijetla u Dubrovniku nakon završetka francuske nadležnosti početkom 19. stoljeća. Pritom se posebice osvrće na razne običaje francuskih i stranih pridošlica. Tako izdvaja običaje prilikom vjenčanja, kumstva i mijenjanja prezimena i imena. Završno zaključuje da je većina Francuza u kasnijim desetljećima napustila grad. Glavni razlog tome bila su protufrancuska razmišljanja Dubrovčana, gospodarska kriza i siromaštvo. Tri sljedeća članka također se bave temama iz 19. stoljeća. *Spomenik kao prijeporno mjesto. Trodnevna proslava otkrivanja Gundulićeva spomenika u Dubrovniku 1893. godine* (205-241) rad je Ivana Grkeša. Autor preko arhivske, novinske i fotografske građe prikazuje događaje nakon formiranja Odbora za podignuće Gundulićeva spomenika. Ujedno analizira hrvatska i srpska nacionalistička previranja i nesuglasice tijekom trodnevne proslave. Pri opisu proslave autor uz tekst prilaze slike vijenaca i medalja s nacionalnim obilježjima. Završno iznosi misao da je proslava bila jedna od najkompleksnijih na dubrovačkom prostoru upravo zbog prikrivenih hrvatskih i srpskih metoda za prisvajanje Dubrovnika. Članak *Kultura čitanja Baltazara Bogišića* (243-277) napisala je Danijela Erak. Okosnicu rada čini analiza manjega dijela privatnih pisama, knjiga, časopisa, novina, brošura i rukopisa. Cilj je rada predstaviti interese i čitateljske navike Baltazara Bogišića. Zamjetna je njegova zainteresiranost za djela iz pravne, javne, etnografske i kulturne sfere. Ostala su djela trebala poslužiti za osnivanje javne knjižnice u Dubrovniku. U radu se spominje i razmjena knjiga između Bogišića te hrvatskih i europskih autora. Zaključuje se da je Bogišić najčešće čitao knjige sličnih tema zbog želje za usavršavanjem u određenim znanstve-

nim područjima. U prilogu se nalaze prijepisi pisama koja je Bogišić zaprimio. Kristina Puljizević člankom pod nazivom *Svojim trudom svagdašnji kruh dobiti: ženska zanimanja u Dubrovniku u 19. i početkom 20. stoljeća* (279-306) zaokružuje opus znanstvenih radova. Kao glavni izvor za analizu gradiva poslužile su matične knjige pomoću kojih se od 1832. do 1913. prati porast broja Dubrovčanki na tržištu rada prije ulaska u bračnu zajednicu. Zanimanja su svrstana u kategorije te se unutar njih promatraju promjene na tržištu rada. Detaljno su izdvojena neka zanimanja. Tako se prikazuju obveze švelja, sluškinja, primalja i učiteljica. Preko učiteljskih i primaljskih poslova uočava se porast broja žena u profesionalnim zanimanjima krajem 19. stoljeća. U završnom dijelu rada zaključuje se da je većina Dubrovčanki radila do trenutka udaje.

Osim znanstvenih članaka ovaj broj časopisa sadržava jedan *In memoriam* i osam prikaza. Sjećanje na istaknutoga dubrovačkog povjesničara Barišu Krekića (307-310) napisala je Zdenka Janeković Römer. U osam prikaza predstavljene su najnovije monografije i djela posvećena dubrovačkoj prošlosti, ali i širem dalmatinskom području. Ovaj broj dubrovačkih *Analisa* kronološki iznosi tematski raznovrsne radove, bitne za hrvatsku historiografiju, koji u prvome redu rješavaju i iznose nepoznate aspekte iz svakodnevnoga života Dubrovčana.

Ivan Timon Kus

Radovi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru 63 (2021), 429 stranica

Časopis *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* doživio je 2021. izdavanje svojega 63. broja. Ovaj broj *Radova* započinje cjelinom od trinaest znanstvenih radova, od čega je deset izvornih znanstve-